

vlechte orchis (*Orchis maculata* L.), Rietorchis (*Orchis praetermissa* Druce), Parnassia (*P. palustris* L.) en Moeraskartelblad (*Pedicularis palustris* L.) nu wel te

tellen. Het zou de moeite en kosten zeker lonen om het Quackjeswater uit te diepen en weer tot een duinmeer te hervormen.

VOGELRUSHES IN HET VOORJAAR

D. M. DE VRIES.

Reeds vanaf midwinter zien we met het langer worden van de dagen sommige soorten vogels vanuit zuidelijke tot westelijke richtingen naar hun broedgebieden opdringen, ten minste voor zover het weer zulks toelaat. Wordt dit minder zacht, dan houden zij halt en pleisteren kleinere tot grotere troepen soms geruime tijd in terreinen, waar voedsel te vinden is. In het gebied vóór de vorstgrens kunnen daarbij soms zelfs ware stuwingen optreden, vooral wanneer het seizoen reeds ver gevorderd is. Onverhoopte koudegolven drijven deze „weervogels” weer terug naar milder oorden, hoewel er toch heel wat voor nodig is om hen de wijk te doen nemen, indien eenmaal hun broedterrein bereikt is. Een dik pak sneeuw, dat de trekdrift sterk opwekt, kan de vaak zeer tijdelijke terugtocht in het voorjaar de vorm doen aannemen van massale verplaatsingen, zogenaamde rushes. Van twee hiervan wil ik iets vertellen. De wel zeer late vorstperiode van eind Maart 1952, welke op zacht weer volgde, had haar hoogtepunt op de 29ste met een sneeuwstorm uit het oosten, terwijl het zelfs de gehele dag bleef vriezen. Op de Zondagmorgen daarna lag alles dik onder de sneeuw. Om 9 uur was het juist droog geworden, de lucht echter nog loodgrijs, terwijl de temperatuur tot om het vriespunt gestegen en de O.N.O. wind tot krachtig afgenomen was. Toen begon te Wageningen van over de bossen van de

Veluwe een geweldige trek van Koperwieken en Kramsvogels naar het zuidwesten. Vele vogels, die in de luwte van de Bergrand tot achter de huizen een toevlucht hadden gezocht, verhieven zich weer uit de struiken en bomen, en sloten zich bij de trekkers aan. Van 8.55—9.40 zagen we o.a. 146 Koperwieken, 32 Kramsvogels en 15 Kieviten pal over ons heen vliegen, het vlakke land van de Betuwe in, terwijl er 68 Koperwieken, komend uit het O.N.O. in de bomen neervielen. Omstreeks de middag waren er nog slechts enkele van deze lijsterachtigen in de lucht, maar wel telden we 101 Koperwieken en 74 Kramsvogels op plekken met weinig sneeuw in een bepaald gedeelte van het vlakke Wageningse Binnenveld (Gelderse Vallei). Deze vogels profiteerden hier dus kennelijk van het stuiven van de sneeuw, die elders de sloten geheel had opgevuld en als duintjes over de weg lag. Wel trokken toen nog steeds troepjes Kieviten over dit graslandgebied naar het zuidwesten. Tijdens onze rondwandeling van 11.30—13.45 telden we er 189 in hun vlucht, terwijl we 10 broedvogels opmerkten, die gebleven waren (op 27 Maart namen we er 15 waar). Veldleeuweriken zagen we niet trekken, hoewel er wel trek moet hebben plaats gehad, te oordelen naar het grote aantal van 80 vogels, waarvan er slechts 11 afzonderlijk werden gezien. Hiervan zongen er 10 boven de sneeuw! De rest

bevond zich in troepen op enige verspreide bouwlanden ; dit waren kennelijk trekkers. Op beide vorige ronden in dit gebied, namelijk op 23 en 27 Maart, waren er in het geheel geen Veldleeuweriken meer troepsgewijs waargenomen en telden we bij mooi weer, na vorst in de nacht, onderscheidenlijk 33 en 22 vogels, waarvan er 22 en 12 zongen. Graspiepers werden alleen verspreid aangetroffen, in een normaal aantal van 10, waaruit de gevolgtrekking kan worden gemaakt, dat deze vroegtrekkende broedvogel in het geheel niet op de wieden was gegaan.

Merkwaardige verschijningen ontbreken bij zulk abnormaal weer nooit. Het waren die middag daar : het onder luid geroep van de waterkant opvliegende Witgatje, de Tjiftjaf, die blijkbaar tussen het korte Liesgras aan het kanaal nog wat beestjes kon vinden, de man-Roodborsttapuit, warempel op het erf tussen de gebouwen van het enige boerderijtje, en de Zwarte roodstaart-man, rustend op een paaltje, scherp afgetekend tegen het wit van de verlaten sneeuwvlakte, ver van de huizen, waar hij thuis hoort.

Gedurende de volgende paar dagen, die nog koud waren met vorst in de nacht en lichte sneeuwbutjes overdag, zwierven troepen van honderden en nog eens honderden Koperwieken en Kramsvogels over de graslanden om Wageningen, die door de al warme zon sneeuwvrij waren geworden. Zo zaten er op 1 April in de avondzon tegen de duizend Koperwieken, mannetje aan mannetje, in de uiterwaard, daar waar de Grebbedijk aansluit bij de Wageningse Berg. Echter, nog voor het weer zacht was, waren ze al op weg naar het noorden : vol verlangen naar het Vikingerland, konden zij niet wachten !

Het dikke pak sneeuw van 2 Maart van dit jaar ligt ons nog vers in het geheugen.

Bij het aanbreken van de dag lag er al veel sneeuw en tot aan de middag kwam er nog steeds meer bij. Ook nu weer een rush naar het zuidwesten, die echter geheel anders verliep dan de vorige. Vlogen toen de vogels hoog met de krachtige wind in de rug, terwijl het niet meer sneeuwde, nu ging de trek, vlak over het sneeuwdek tegen de vrij krachtige zuidenwind in, onafgebroken gedurende de gehele morgen, zelfs in de dichtste sneeuwval, door. Thuis werden we er al opmerkzaam op, toen Koperwieken, Kramsvogels en Spreeuwen tussen de huizen doorvlogen en troepen Kieviten over de daken scheerden. Het valt niet mee om bij zo'n dynamisch gebeuren rustig op je stoel te blijven zitten. Mijn door-de-weekse plicht hield me binnen, maar mijn vrouw, door niets gebonden, had er de zware wandeling naar en door het Binnenveld voor over. Er was weinig zicht, maar ze hield zich aan het recept van Thijssse „ogen en oren goed open", ditmaal op gevaar af, dat ze dichtsneeuwden. En het werd weer beloond ! Van 11.10—13.20 werden o.a. geteld : 821 Kieviten, 51 Kramsvogels, 75 Koperwieken, 19 Zanglijsters, 524 Spreeuwen, 10 Houtduiven, 84 Veldleeuweriken, 55 Boomleeuweriken en 3 Grutto's. Vreemd, die Grutto's trokken naar het zuiden, terwijl, voor zover ons bekend, nog niemand deze soort in het Wageningse gezien had dit jaar, zelfs niet aan de Rijn. Evenals de andere keer een Witgatje aan de treksloot, en een luid schreeuwende Keep, totaal onzichtbaar door de dicht vallende sneeuw.

De vogels joegen voort, zo laag, dat zij telkens even moesten stijgen om over de omrasteringen der weilanden te vliegen. Hoe vinden zij toch hun weg op hun overhaaste vlucht in tegengestelde richting van de normale trek in deze tijd van het jaar ? Van de zon was beide keren zelfs geen

flauw schijnsel te bespeuren, waaraan haar plaats viel te onderkennen en waarop de vogels zich konden oriënteren. Bovendien viel er de laatste keer in die witwazige wereld ook niet op vermeende bakens te richten. Moeten we niet aannemen, dat vogels gevoelen, waarheen zij moeten gaan, evenals katten en honden hun oude woning weten terug te vinden, al worden ze mijlen ver weggevoerd. We spreken nu

wel van „gevoelen”, maar verklaar dit nu maar eens wetenschappelijk! De wetenschap moet nu al erkennen, dat de vogels „een klok in hun hoofd hebben” (dat hebben wij soms ook), en uit proeven met Spreeuwen concludeert men, dat de jonge vogels over „kompas-zin” beschikken, de oude over „plaats-zin”, zonder dat er van een zintuig sprake is. Met al ons „weten” weten wij nog niets, zei eens Socrates.

VARIATIE IN DE VOGELZANG AAN DE BINNENDUINRAND TE SCHOORL

GRÉ VAN DER BAAN.

Laat in de winter begint voor ons met de eerste vogelzang alweer het nieuwe seizoen. Hoe winters het landschap ook nog mag zijn, het eerste zagen van de Koolmees, de eerste lijstermuziek, het eerste tierelieren van de Leeuwerik brengt onweerstaanbaar de lente nabij. En dan volgen de heerlijke dagen, dat elke dag het vogelkoor merkbaar toeneemt in aantal, zowel van individuen als van soorten.

Wie daar jaren achtereen op let, weet, dat nu eens de ene, dan weer de andere soort overheerst of zelfs solo zingt, al naar het uur van de dag en de tijd van het jaar; die weet uit het algemene zangbeeld af te leiden welke vogels het nu met de verzorging van eieren of jongen te druk hebben om veel te zingen, en misschien is hem ook wel opgevallen, dat eenzelfde soort in het ene landschapstype langer achtereen zingt dan in het andere.

Over al deze aspecten van de vogelzang moeten we veel waarnemingen verzamelen, willen we uit de zang conclusies trekken betreffende de plaatselijke vogelstand. De volgende studie is een poging tot een der-

gelijke zanginventarisatie van een biotoop, verkregen door van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang telkens in hetzelfde beperkte gebied de zingende vogels te tellen, dit vol te houden van het begin van de lente tot in de zomer en de bevindingen te vergelijken.

Het lijkt misschien een tijdrovend en eentonig werk. In werkelijkheid is het echter zo boeiend als een vogelstudie maar zijn kan. Het is meer dan alleen maar luisteren naar de grote vogelsymphonie, het is het lezen van de partituur.

De volgende waarnemingen zijn verricht aan de binnenduinarand te Schoorl. In 1952 werden langs de straatweg (fig. 1) van de boerderij Scorlewald tot aan de Postweg en langs de gehele Postweg (fig. 2) alle zingende vogels geteld zoals boven aangegeven. Deze telling werd zoveel mogelijk om de 14 dagen herhaald, dit is eigenlijk niet dikwijls genoeg, maar meer tijd had ik er niet voor beschikbaar. In 1953 werd op een wekje achter bovengenoemde boerderij (fig. 3), dus in hetzelfde biotoop, in dezelfde uren, de intensiteit van zang bij de